

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ

ԻՍՊԱՓՈՆՍՈՍԷԼԻԿՈՒՈՐԵԱՅ

Ի ԶԵՌՆ

Տ. ԵԳՈՒԱՐԳԱՅ Վ. ՀԻՒՐՄԻՒՋ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՇԻՐԱԿԱՅ

Ի ՄԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒՅԷՆ

Որպէս Տեսականն Աստուածաբանութիւն բարձրագոյն քան զամենայն գիտութիւնս է, այսպէս և Բարոյականն քան զբնաւ գիտութիւնս կարևոր: Սա ուղղեակ է ամենայն գործոց մարդոյ. սա ոչ միայն բանաւոր կացուցանէ զմարդ, այլ և հոգևոր. և սա է որ 'ի նպատակ անդր իւր առաջնորդէ մարդոյ: Եթէ ռամիկն անպարտական է և անբաւական իսկ ուսանելոյ զգիտութիւնս զայս, սակայն իւրաւունք են նորա պահանջելոյ զսոյն յառաջնորդաց իւրոց, որոց յանձն է 'ի Տեսառնէ ցուցանել նմա զճանապարհ յաւիտենիցն կենաց: Նմա հպատակել և եթ անկ է պարտուց իւրոց, իսկ քահանային ցուցանել նմա զպարտս նորա. զարիւր է քահանայ, առ 'ի տալ ժողովրդոց զհրամանս տեսառն: Այս աղաղաւ պատուիրէ Աստուած 'ի ձեռն մարգարէին. « Զի չրթունք քահանային զգուշացին գիտութեան, զի բերան Տեսառն ամենակալի է »: Վասն որոյ 'ի խղճէ մտաց պարտ է քահանայի ուսանել զայս գիտութիւն, և վասն ուսանելոյ՝ պարապել 'ի սոյն զամենայն կեանս իւր: Զի զոր վասն մարմնաւոր բժշկութեան ասաց բժշկապետն, Կեանք սուղ, արուեստ երկայն, զնոյն և զհոգեւոր բժշկութենէ է ասել: Են որք բարոյական՝ զխելս և զխոհականութիւն մարդոյ վարկանին, այլ ոչ յիրաւի. ապաքէն առանց խելաց և խոհականութեան չմարթի և մարմնաւորն բժշկութիւն, այլ նորք և եթ չկարէ որ բժշկել, եթէ ոչ նախ զբնութիւնս ախտից և զզօրութիւնս դեղոց ուսանիցի: Բազմապատիկ ևս հոգւոյ են ախտակրութիւնք, և ըստ ազգի ազգի ախտակրութեանցն դեղք այլևայլ, զորս կանոնք և սահմանադրութիւնք եկեղեցւոյ, և աստուածաբելոց արանց վարդապետութիւնք աւանդեն, և որոց ուսումն ընդ խոհականութեան յարդարեն զբարոյական: Որ առանց այսոցիկ առաջնորդելն կամիցի այլոց, զնէ զանձն 'ի վտանգի տէրունական վճռոյն. « Կոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ՝ սխալէ, և երկդքեան 'ի խորխորատ անկա-

նին » : իսկ որ 'ի վտանգէ աստի զգուշացեալ՝ բնաւ իսկ և յառաջնորդութենէ հրաժարի, ծայրայեղ 'ի հակառակն անկանի՝ 'ի քահանայական պարտուցն վերջանալով, որպէս ցուցեալ է 'ի մատենիս 'ի զլուի ԺԶ, Թիւ 126 :

Այսոցիկ աղագաւ ձեռն արկի յառաջիկայս վաստակ, զսրբոյն Աւփոնսոսի թարգմանօրէն տալ մերազնեայց զԲարոյական Աստուածաբանութիւն, ընդունելի ամենեցուն, և 'ի սրբոյ առաքելական գահէն վկայեալ ըստ ողջմտութեան : Սակայն վասն այլևայլ պատճառաց հարկ եղև ինձ հրաժարել 'ի ճիշդ թարգմանութենէ նորին . յորոց մի և այն է, զի մատենագիրս՝ որ զամենայն կեանս իւր 'ի սոյն գիտութիւն և յընթերցումն ամենայն բարոյականաց պարապեալ՝ կարողն էր 'ի տարածայնութեան կարծեաց նոցա սահմանել զլաւագոյնն և տալ վճիռ, ինքն առ խոնարհութեան և երկիւղածութեան հազիւ զկարծիս իւր բացատրէ որպէս հաւանականագոյն, և վասն այնորիկ ամենայն ուրեք զվկայութիւնս համաձայնելոց ընդ իւր աստուածաբանից կարևոր համարի 'ի ներքս ածել : Սմին իրի հարկ էր ինձ ինքնադիմաբար՝ և ոչ թարգմանօրէն՝ 'ի զիմաց նորա խօսել, առ 'ի կարող լինելոյ զկարծիս նորա բազում ուրեք տալ 'ի կանոն, զորս ինքն յետքննելոյ զվարդապետութիւն աստուածաբանից առ հասարակ՝ համարի հաւանականագոյն : Թող զի 'ի մատենիս յայսմիկ ոչ ոճ ինչ և եղանակ բանից մատենագիրն խնդրի, այլ բացայայտութիւն՝ որ ազատ թարգմանութեամբ զիւրագոյն յաջողէր ինձ : Սակայն ըստ իմաստիցն չիք իմ ուրեք խոտորեալ 'ի կարծեաց սրբոյ մատենագրիս, այլ ըստ ամենայնի հետեւեալ վարդապետութեան նորա յաներկեան ապահովութիւն . զի ուղղափառ հաւատոց մասն է և ապացոյց, ոչ ինչ նուազ քան զտեսական աստուածաբանութեան, բարոյականին ողջմտութիւն :

Այլ քանզի ոչ 'ի մէնջ է յօրինեալ առաջիկայս մատեան, այլ գրեթէ թարգմանեալ, կարևոր համարիմք զեկուցանել աստ հանրաբար՝ զոր ուրեք ուրեք 'ի ստորևս իջից ծանուցեալ է մեր, զի որ ինչ 'ի սմա յաղագս եկեղեցական բարեկարգութեանց 'ի բնագրէ սրբոյ մատենագրիս ըստ աւանդելոյ նորա վասն արեւմտեան եկեղեցւոյ 'ի կիր առեալ եմք, այնորիկ ոչ խափանեն զազգային եկեղեցական կանոնս մեր, ըստ յայտարարութեան նորին իսկ տրիդենտեան ժողովոյ : Այլ քանզի առ մեզ չև ևս վաւերաբար հրատարակեալ են կանոնագիրք, և ոչ ամենայն ազգային կանոնք մեր անկորուստ առ մեզ հասեալ, և ոչ իսկ 'ի միօրինակ սովորութենէ ազգիս ըստ հանգամանաց և հարկի ժամանակաց կանոնք հաստատեալ, չէր մեզ օրէն՝ առանձին դատողութեամբ սահմանել 'ի կանոն որ ինչ 'ի գիրս մեր գտանին աւանդք, կամ արտասահման առնել որ ինչ 'ի կանոնաց տրիդենտեան ժողովոյ և 'ի հռովմէական սահմանադրութեանց մուծեալ են առ մեզ : Առաջնորդաց ազգիս է անկ՝ միաբանութեամբ դատել, ընտրել և սահմանել որ ինչ 'ի նախնեացն մերոց աւանդեալ է 'ի կանոնգիրս, կամ 'ի սովորութենէ ընկալեալ, և հասարակաց հաւանութեամբ ընուլ զթերին :